

ГУЙВАН П. Д.,
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України, професор
(Полтавський інститут бізнесу)

УДК 347.4

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.1-1.23>

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ТЕМПОРАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ

Дана наукова праця присвячена дослідженню актуального питання про необхідність належної організації судової діяльності як запобіжника для темпоральних порушень прав учасників процесу. Проведено теоретичне з'ясування змісту такого правового явища при здійсненні судочинства, як юридична визначеність. Встановлено, що саме завдяки застосуванню правил даного принципу набувається зрозумілість та ясність обсягу прав та обов'язків кожного суб'єкта. Це надає можливість їм планувати свої дії відповідно до закону, а отже, передбачати й їхні наслідки. Виявлено, що реальна правозастосовна ситуація в площині справедливого та своєчасного розгляду судових справ в Україні все ще залишається на недостатньому організаційному та методологічному рівні. У даному контексті проаналізовано зміст і спрямованість повноважень Вищого органу судової влади у державі щодо визначення належної підсудності окремих справ. Виявлено, що Велика Палата Верховного Суду дуже часто розглядає питання про юрисдикцію тих чи інших спорів. Це, на переконання автора, свідчить про дуже низький рівень та якість нормативних приписів, які нечітко і невизначено моделюють систему захисту порушених прав особи. Також зазначено, що часто абсолютно не виправдано практичному перегляду підлягають усталені правозастосовні підходи, які напрацьовувалися міжнародною та національною практикою застосування, у тому числі і попереднім Верховним Судом України, що свідчить про невиважену зміну правових позицій. Зокрема, у статті обґрунтовується теза, відповідно до якої неправильним за сутністю є підхід Верховного Суду, згідно з яким усі справи за участю публічних владних суб'єктів мають адміністративно-правову юрисдикцію. Дане питання має вирішуватися з огляду на характер спірних відносин (приватні чи публічні) та на спрямованість взаємозв'язків учасників (горизонтальні чи вертикальні). Якщо спір виник із цивільних відносин, він має приватний зміст, а характер взаємодії учасників аж ніяк не є відносинами підпорядкування, тому спори мають розглядатися цивільними судами. Отже, нинішня практика перекваліфікації підсудності спору на рівні касаційного перегляду спрямована лише на неправомірне затягування процесу і порушення права особи на справедливий і своєчасний захист.

Ключові слова: правова визначеність, своєчасний захист, розумний строк.

Guyvan P. D. Ukrainian realities regarding compliance with the principle of temporal legal certainty

This scholarly work is devoted to the research of the urgent issue of the need for proper organization of judicial activity as a safeguard for temporal violations of the rights of participants in the process. In this paper, a theoretical clarification of the content of such a legal phenomenon as the legal certainty in the implementation of justice is made. It is established that it is through the application of the rules of this

principle that the scope and rights of each entity are understood and made clear, which in turn will enable them to plan their actions in accordance with the law and therefore to anticipate their consequences. It is revealed that the real law enforcement situation in the field of fair and timely consideration of court cases in Ukraine still remains insufficient organizational and methodological level. In this context, the content and focus of the powers of the Supreme Judicial Authority in the State in determining the proper jurisdiction of individual cases are analyzed. It has been found that the Grand Chamber of the Supreme Court very often deals with the jurisdiction of certain disputes. This, according to the author, testifies to the very low level and quality of regulations, which clearly and vaguely model the system of protection of violated human rights. It has also been noted that nowadays, it is often completely unjustified that practical enforcement is subject to well-established law enforcement approaches, which have been developed by international and national practice, including the previous Supreme Court of Ukraine, which indicates an unjustified change in legal positions. In particular, the article substantiates the thesis that the approach of the Supreme Court is incorrect in essence, according to which all cases involving public authorities have administrative and legal jurisdiction. In fact, the issue must first be addressed in view of the nature of the disputed relationship (private or public) and the directionality of the parties' relationships (horizontal or vertical). Where a dispute arises from civil relations, it has a private content, and the nature of the interaction of the parties is by no means a subordinate relationship, disputes must be considered by civil courts. Therefore, the current practice of retraining the jurisdiction of the dispute at the cassation review level is aimed only at wrongful delays in the process and violation of the person's right to a fair and timely defense.

Key words: legal certainty, timely protection, reasonable time.

Вступ. Досить важливим та дієвим у системі загальних засад, що зумовлюють призначення права, є принцип правової визначеності. Вимога визначеності – це одна із найсуттєвіших вимог, що пред'являються людиною до права. Її важливість досить давно усвідомлюється європейською культурою [1, с. 38]. Поки що повільно, але поступово правова визначеність проявляється і в українській національній системі права. Як і раніше, вона загалом зорієнтована на створення і застосування права в інтересах держави. Та останнім часом все ж відбуваються зміни. Тепер українська правова система є змішаною структурою жорсткого та м'якого права, в якому людина, її права та свободи починають займати першочергове місце [2, с. 401]. Поступово визнаються та починають застосовуватися на практиці європейські принципи верховенства права, основних прав людини, справедливого судочинства тощо. Надається певна увага і юридичній визначеності у процесі належного судового застосування норм права. Темпоральний прояв принципу правової визначеності через застосування практики Європейського суду з прав людини персоніфікується у вимогах щодо гарантування факту доведення змісту закону до відома учасників правовідносин. Саме від цього моменту набуває визначеності обсяг прав та обов'язків кожного суб'єкта, що надає можливість їм планувати свої дії відповідно до закону, а отже, передбачати їхні наслідки. Подібний підхід має забезпечувати реальне застосування приписів закону, що полягає в усвідомленому його сприйнятті особами, яких він стосується. У ньому, як у краплі води, відтворюється поєднання вимог, що впливають із принципу правової визначеності, як щодо змісту та процедури прийняття закону, так і щодо процесу його застосування [3, с. 367].

Постановка завдання. Реальна правозастосовна ситуація в площині справедливого та своєчасного розгляду судових справ все ще залишається на недостатньому організаційному та методологічному рівні. Річ у тім, що внаслідок невиважених кроків вищих органів судової влади країни постійно продукуються ситуації, які призводять до системного невинного затягування судових процесів навіть не на місяці, а на роки. У такий спосіб

серйозно порушується конституційне право громадян України на своєчасність упродовж розумного строку розгляду їхньої справи. Отже, питання є дуже актуальним, а його наукове дослідження становить мету даної праці. На можна сказати, що зазначена проблема не була взагалі предметом вивчення у науковій літературі.

З'ясуванню окремих аспектів прояву правової визначеності при здійсненні правосуддя, в тому числі її темпоральних елементів, були присвячені роботи таких вчених, як А. Колодій, С. Погребняк, Л. Ентін, В. Кернз, Б. Таманага, О. Климович, П. Рабінович, Д. Супрун, Л. Тимченко, С. Федик, А. Татам тощо. Однак праці вказаних дослідників переважно стосуються ефективності задіяння коментованого правового принципу як юридичної категорії, що має потрійну природу – правотворчу, правозастосовну та правоінтерпретаційну. Проте питанням про сутність, джерела правового забезпечення та адаптацію до українських реалій принципу правової певності у темпоральному вимірі правозастосовних судових актів приділяється недостатньо уваги науковців. Також слід відзначити практичну відсутність комплексних наукових досліджень часових проявів даного принципу та їхньої результативності в конкретному правозастосуванні. На вивчення названих проблем і спрямована ця праця. Це дасть можливість розробити окрему концепцію стосовно визначеності правових актів та судових рішень в частині їхнього застосування та дії в часі.

Результати дослідження. Як показала практика українського національного правозастосування, неабсолютність права на доступ до суду за обставин, коли держава сама не в змозі належним чином усунути колізії та різнобачення щодо процесуальних питань, пов'язаних з підсудністю окремих справ, призводить до невинуватеної відмови в доступі до суду, неправомірного затягування розгляду справи, а отже, до свавілля та порушення права на справедливий розгляд справи. Відверті організаційні та сутнісні прорахунки у визначеності належної підсудності окремих справ були настільки очевидними, що вирішити проблему суперечностей між національними судами різної юрисдикції намагалася Венеційська комісія. Так, у своєму висновку на 84-ому пленарному засіданні цей орган вказував, що створення в Україні трьох різних юрисдикцій, очолюваних трьома касаційними судами, незалежними один від одного, може призвести до численних та часто складних колізій юрисдикції. Мінімум, якого можна очікувати у такій ситуації, – це створення ефективної системи, наприклад, спеціального суду колізій для вирішення таких колізій.

Для цієї мети міг би підійти Верховний Суд, але його юрисдикція як касаційного суду обмежується питаннями застосування норм матеріального права. Незрозуміло, навіщо відмовляти Верховному Суду у повноваженнях стосовно процесуального права, особливо якщо найбільше питань щодо справедливого судочинства (стаття 6 Європейської конвенції з прав людини) стосується саме процесуальних моментів. Розбіжності в судовій практиці вищих спеціалізованих судів можуть виникати і в зв'язку з нормами процесуального права, тому було б корисно, якби існувала інстанція, здатна забезпечити однакове застосування норм права в цих питаннях. Верховний Суд повинен надавати загальне тлумачення законодавства найвищого судового органу і забезпечувати однакове тлумачення закону всіма судами [4, п. 28–29, 31].

З огляду на рекомендації за новими процесуальними кодексами, що були прийняті у 2017 році, зауважимо, що українська Велика Палата Верховного Суду певною мірою покликана вирішувати зазначені колізії. Як це відбуватиметься, покаже час, але наразі у цій сфері діяльності виникло набагато більше проблем, ніж здобутків. До цього, як не прикро, долучився і суб'єктивний фактор. Враховуючи повну відсутність прозорості у процесі добору нових (або добре знайомих старих) суддів Верховного Суду, ми вважаємо, що в силу особливостей ментальності наших чиновників для них головним стає не результат, а саме процес. Поки що спостерігаємо, що Велика Палата практично завалена розглядом питань про підсудність спорів. Але це радше поганий показник, ніж добрий, оскільки це свідчить про дуже низький рівень та якість нормативних приписів, які нечітко і невизначено моделюють систему захисту порушених прав особи. Це погано ще й тому, що практичному перегляду наразі підлягають усталені правозастосовні підходи, які напрацьовувалися попереднім Верховним Судом України, що свідчить про флюгерну зміну правових позицій.

Окремі вчені слушно коментують дане явище як намагання підлаштувати судову практику під забаганки влади, іноді навіть попри відсутність матеріально-правового базису. Скажімо, у новому Кодексі адміністративного судочинства України запроваджене нове старе правило про те, що інстанційна підсудність спорів за участі Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя України належить до компетенції Касаційного адміністративного суду Верховного Суду. Отже, суд, який, на думку більшості громадян України й іноземних фахівців, у непрозорому порядку та з численними порушеннями процедури був нещодавно обраний, має у першій і останній інстанціях (взагалі весь розгляд справи) вирішувати спори за участі саме тих органів, які його так нечесно обрали. Чи є тут справедливість? Питання абсолютно риторичне. Законодавець з подачі та в інтересах саме цих органів постарався забезпечити їм непоганий дах.

Та все ж важливим є питання про те, чи правовою і легітимною є така норма, чи відповідає вона задекларованому Конвенцією принципу якості закону. Можливо, це є взірцем неправового права, за визначенням корифеїв юридичної науки [5, с. 36], адже за такого стану речей українське судівництво ладне усі спори за участі вказаних органів суддівської влади передати на розгляд у першій інстанції до Вищого адміністративного суду, попри те, що спір, можливо, виник із цивільних відносин, має приватний зміст, а характер взаємодії учасників аж ніяк не є вертикальним (відсутня ознака взаємної підпорядкованості у конкретному відношенні суб'єктів). Отже, сьогодні типовими є відмови судів у розгляді в цивільному судочинстві позовів на незаконні дії чи бездіяльність учасника правовідносин – органу влади, коли останній виступає в цих відносинах не як суб'єкт владних повноважень, а лише як рівноправний учасник і сторона договору (справа № 761/41393/17) [6].

Наведемо фабули рішень національних судів у справі № 760/18306/18 [7]. Позивач звернувся з заявою про визнання неправомірними діянь двох відповідачів – Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і приватного підприємства – як осіб, що неправомірно публічно поширили неправдиву інформацію про нього. Не розглядаючи спір по суті, Солом'янський районний суд м. Києва ухвалою від 18 липня 2018 року та Київський апеляційний суд постановою від 27 грудня 2017 року відмовили у відкритті провадження. Було вказано, що позивач порушив правило підсудності, позаяк публічно-правові спори за участі Вищої кваліфікаційної комісії суддів України розглядаються у адміністративних судах, а з огляду на спеціальну інституційну підсудність справ за участі ВККСУ адміністративний позов має бути пред'явлений до Касаційного адміністративного суду Верховного Суду.

Такий висновок, зроблений судами першої та апеляційної інстанцій, є помилковим, бо основним критерієм, який визначає підсудність справи конкретній системі судової юрисдикції, є не суб'єктний склад учасників, а сутність предмета та характеру спірних відносин. Лише визначивши за даним критерієм, до якого виду судочинства належать ті чи інші спори – до цивільного чи адміністративного процесу, можна вирішувати питання про інституційний розподіл справ між судами різного рівня в межах однієї юрисдикції. Отже, спочатку слід встановити, до компетенції яких судів відноситься розгляд справ про спростування публічно проголошеної недостовірної інформації. Якщо спір за позовною вимогою про спростування публічно поширеної неправдивої інформації суб'єктом владних повноважень є цивільно-правовим, то з огляду на предметну ознаку він має розглядатися в порядку цивільного судочинства. Тоді жодна норма Кодексу України про адміністративне судочинство, зокрема і частина 4 статті 22 КАСУ про спеціальну інстанційну юрисдикцію, не застосовується.

Однак місцевий та апеляційний суди керувалися іншими засадами, оцінюючи чомусь суб'єктний склад учасників правовідносин з поширення недостовірної інформації. Якщо пріоритет надавати даному чиннику, то тоді до усіх подібних відносин (а не лише за участі ВККСУ) має застосовуватися правовий інструментарій КАСУ, а коли таким поширювачем буде ВККСУ, згідно з правилом ч. 4 ст. 22 спори по першій інстанції мають розглядатися Касаційним адміністративним судом Верховного Суду. Як стверджують місцевий та апеляційний суди, у разі поширення недостовірної інформації суб'єктом владних повноважень такі справи мають адміністративну юрисдикцію. У разі усталення подібного підходу

Верховним Судом в особі Великої Палати подібна практика має застосовуватися в судовому правозастосуванні України завжди і незалежно від того, суб'єкт владних повноважень якого рівня буде відповідачем у подібних справах. Отже, ключовими є питання про те, чи є вказані відносини адміністративно-правовими, чи перебувають їхні учасники у вертикальних взаєминах владного підпорядкування.

Легко помітити, що відносини щодо поширення та спростування недостовірної інформації мають очевидний цивільно-правовий характер. Вони врегульовані нормами Цивільного кодексу України, а захист порушених прав визначається Цивільним процесуальним кодексом. Крім того, дане питання набуло усталеного і врегульованого характеру шляхом винесення Постанови Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи». У пункті 7 цього акта, зокрема, вказується таке: «Відкриваючи провадження у справі, суд має з'ясувати, за правилами якого судочинства підлягає розгляду заява. При цьому слід керуватися компетенцією суду щодо розгляду цивільних справ. Оскільки характер спірних правовідносин є цивільно-правовим незалежно від суб'єктного складу, то всі справи зазначеної категорії підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства, за винятком справ про захист ділової репутації між юридичними особами та іншими суб'єктами підприємницької діяльності у сфері господарювання та іншої підприємницької діяльності, що розглядаються в порядку господарського судочинства. Справи зазначеної категорії не можуть розглядатися за правилами Кодексу адміністративного судочинства України, оскільки такі спори не мають публічно-правового характеру, навіть якщо стороною виступає суб'єкт владних повноважень».

Ця постанова є чинною і належним чином встановлює дійсний характер взаємин та порядок захисту порушених прав. У ній також зазначається, що відповідачами у цивільному процесі за даною категорією справ є, по-перше, особа, яка публічно поширила недостовірні відомості, по-друге, автор такої інформації. До речі, такий же підхід застосовує і Європейський суд з прав людини у своїй прецедентній практиці, яка є джерелом національного права. Якщо пристати на позицію Солом'янського районного суду м. Києва та Київського апеляційного суду про те, що, коли поширювачем недостовірної інформації є суб'єкт владних повноважень, розгляд спорів має здійснюватися адміністративними судами, а фізична особа – виробник цієї неправдивої інформації – є відповідачем у загальному суді, то це призведе до вимушеного та невиправданого дублювання того самого позову у судах різної юрисдикції.

Намагаючись вийти за межі досить вузького питання про підсудність позову до органу владних повноважень про неправомірне публічне поширення неправдивих відомостей, Київський апеляційний суд у своїй постанові від 27 грудня 2018 року у справі № 760/18306/18 здійснив намагання невиправдано змінити сутність позовних вимог, зазначивши, що позивач де-факто оскаржує не конкретне публічне поширення суб'єктом владних повноважень неправдивих відомостей, а взагалі діяльність ВККСУ в межах наданих їй повноважень щодо кваліфікаційного оцінювання суддів та кандидатів. Такий підхід є неправильним з урахуванням кількох чинників. По-перше, позивач оскаржує саме факт поширення неперевірених і неправдивих даних у публічному порядку, тому вимога про їх спростування є позовною у даній справі в порядку, чітко визначеному цивільним законодавством. По-друге, публічне поширення недостовірних відомостей органом владних повноважень фізично може відбутися *лише під час реалізації ним своїх повноважень* стосовно здійснення владно-розпорядчих чи інших адміністративних функцій. По-іншому таке порушення відбутися не може, адже поза межами компетенції діяння взагалі не вважається вчиненим владним органом як таким. Отже, позиція, вказана судами першої та апеляційної інстанцій у даній справі, відверто спрямована на те, щоб вивести суб'єкти владних повноважень усілякого рівня із сфери відповідальності за вказане правопорушення у порядку, передбаченому цивільним законом. Нарешті, по-третє, апеляційний суд, апріорі стверджуючи про те, що справи даної категорії не перебувають у юрисдикції цивільних судів, розглянув

справу саме як суд цивільної юрисдикції. Зокрема, було досліджене питання про правомірність загалом діяльності відповідача у сфері проведення кваліфікаційного оцінювання, хоча даний аспект позивачем ніяк не оскаржувався. Як відомо, в апеляційному суді розглядалося виключно процесуальне питання стосовно відмови у розгляді справи в порядку цивільного судочинства. Сутність пред'явлених позовних вимог не була предметом апеляційного перегляду. Якщо справа почне розглядатися по суті, місцевий суд з може задовольнити вимоги, а може в цьому відмовити. Наразі йдеться лише про забезпечення позивачеві передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод права на справедливий суд, яке Європейським судом з прав людини тлумачиться і як право на доступ до суду.

Оскільки з огляду на цивільну сутність відносин спори стосовно поширення та спростування недостовірної інформації є предметом розгляду цивільними судами, адміністративні суди такі спори не розглядають. Це справедливо не лише тоді, коли суб'єкт владних повноважень є відповідачем, але і коли він є позивачем у подібному спорі. Отже, справи даної категорії з огляду на цивільний характер спірних відносин не належать до адміністративної юрисдикції. Немає потреби з'ясовувати інституційну підсудність адміністративних судів, оскільки інституційному розподілу підлягають лише справи, підсудні за своєю сутністю таким судам. Це логічно, бо, коли керуватися підходом, вказаним судами першої та апеляційної інстанції, згідно з яким будь-які дії чи бездіяльність ВККСУ оскаржуються до Касаційного адміністративного суду, можна дійти абсурдного висновку, що заборгованість цієї організації, скажімо, за електричну енергію чи перед підрядником за здійснені ремонтні роботи (це теж порушення у вигляді неправомірної бездіяльності, причому енергія була використана для здійснення владних адміністративно-розпорядчих функцій) має стягуватися за рішенням Верховного Суду по першій інстанції. Цілком зрозуміло, що Касаційний адміністративний суд як суд першої інстанції розглядає лише незаконні вчинки ВККСУ у сфері управлінської та розпорядчої діяльності, що і є призначенням судів адміністративної юрисдикції.

Якщо далі продовжити ланцюжок питань, які неодмінно виникнуть у разі надання Верховним Судом переваги суб'єктному, а не предметному критерію визначення підсудності подібних спорів про незаконність публічного поширення недостовірних відомостей, то маємо вказати на наступну проблему. Відповідно до такого підходу спори про спростування публічних відомостей, які шкодять діловій репутації юридичної особи, що були опубліковані фізичною особою у певному ЗМІ, мають розглядатися за позовом до ЗМІ в господарському суді (1-й позов) та окремо до фізичної особи-автора у цивільному суді (2-й позов). Навряд подібна практика буде схвалена європейською правовою спільнотою та підніме авторитет України як правової держави. У темпоральному вимірі ж європейського справедливого судочинства дана справа показова тим, що питання про підсудність спору, яке зовсім не впливає на його результативність, хоча воно було вже вирішене на рівні Пленуму Верховного Суду України, затягнуло розгляд на строк понад півтора року. У такий спосіб було порушено конвенційне право особи на справедливий суд, а також принцип правової визначеності, який має застосовуватися як спосіб гарантування особі можливості в розумних межах передбачати юридичні наслідки своїх вчинків [8, с. 63].

Підсумовуючи результати проведеного у даній праці дослідження, можемо зробити **висновки** про істотність проблем національної судової системи із визначеністю щодо юрисдикції окремих своїх ланок стосовно певної кількості категорій справ. Наразі система вирішення подібних колізій на рівні касаційного перегляду справи є відверто неефективною та такою, що спрямована на утиск конституційного права конкретного учасника процесу на своєчасне судочинство. Крім того, значна частина подібних справ сформована штучно, питання по суті вже давно вирішені, а новий розгляд, надаючи той же результат, просто невіправдано затягує судовий процес. Вирішення зазначеної в роботі проблеми перебуває у площині переведення подібних розглядів із категорії перегляду конкретних справ до категорії рішень Пленуму Верховного Суду, які мають стати прецедентом правильного та однозначного правозастосування.

Список використаних джерел:

1. Хайек Ф.А. фон. Право, законодательство и свобода: современное понимание либеральных принципов справедливости и политики / пер. с англ. Москва : ИРИСЭН. 2006. 644 с.
2. Рішення ЄСПЛ від 24 березня 1988 року у справі «Ольссон проти Швеції» (“OLSSON v. SWEDEN” (No.1), заява № 10465/83. URL: www.univie.ac.at/bimtor/.../ecthr_1988_olsson_vs_sweden.
3. Бондарь Н.С. Правовая определенность – универсальный принцип конституционного нормоконтроля. *Конституционное и муниципальное право*. 2011. № 11. С. 4–10.
4. Спільний висновок № 588/2010 Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційської комісії) щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ухвалений Венеціанською Комісією на 84-ому пленарному засіданні (Венеція, 15–16 жовтня 2010 р.). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU10109.html.
5. Fuller L. *The Morality of Law* / Lon L. Fuller Yale University Press, 1969. P. 56 (262 p.), Radbruch G. *Rechtsphilosophie*. (Studienausgabe Herausgegeben von Ralf Dreier und Stanley L. Paulson, C. F. Muller / Heidelberg) / перевод с немецкого докт. юрид. наук, проф. Ю.М. Юмашева. Москва : Международные отношения, 2004. 240 с.
6. Справа № 761/41393/17. Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2017 р.
7. Справа № 760/18306/18. Архів Солом'янського районного суду м. Києва за 2018 рік.
8. Цесар І. Принцип правової визначеності у діяльності органів державної влади. *Юридична Україна*. 2011. № 1. С. 41–47.

НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 347.958

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.1-1.24>**ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ЗМІСТ ПРИНЦИПІВ
ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ**

У статті здійснено ще один крок до поглиблення знань про зміст принципів цивільного процесу. У статті зроблено спробу переглянути усталені підходи щодо з'ясування сутності, змісту та значення вихідних засад (принципів) цивільного судочинства в регулюванні процесуальної діяльності та процесуальних відносин, забезпеченні у складі всієї галузі всебічного вирішення завдань і досягненні цілей правосуддя в цивільних справах.

Зроблено акцент на принципах та визнанні їх важливою сутнісною характеристикою цивільного процесу, адже вони, по-перше, володіють безпосередньою регулюючою властивістю, по-друге, виступають мірилом праворозуміння і основою правозастосування, по-третє, безпосередньо впливаючи на правосвідомість, суб'єктивні уявлення, формування правових ідей, опосередковано сприяють розробці нових нормативно-правових актів, по-четверте, здійснюють гарантуючу функцію, оскільки покликані забезпечувати реалізацію цілей і завдань цивільного судочинства.

